

**Παρατηρήσεις της RSA επί της Αναθεωρημένης
Πρότασης Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
για τις διαδικασίες ασύλου**

COM(2020) 611

Οκτώβριος 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	3
Ανάλυση επιλεγμένων ρυθμίσεων	5
1. Ταχύρρυθμη διαδικασία	5
2. Διαδικασία συνόρων	6
Πεδίο εφαρμογής	7
Πλασματική είσοδος και στέρηση της ελευθερίας.....	8
Προθεσμίες	10
3. Προσφυγές	10
Προθεσμίες κατάθεσης	10
Ανασταλτικό αποτέλεσμα	11
Δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας	12
4. Μεταγενέστερες αιτήσεις	14
5. Επιλεγμένες διατάξεις της αρχικής Πρότασης Κανονισμού	14
Νομική συνδρομή.....	14
Ασφαλής τρίτη χώρα.....	15

Εισαγωγή*

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2020, στο πλαίσιο της δέσμης νομοθετικών προτάσεων του Νέου Συμφώνου Μετανάστευσης και Ασύλου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε Αναθεωρημένη Πρόταση Κανονισμού για την ενιαία διαδικασία διεθνούς προστασίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση,¹ επί της από 13 Ιουλίου 2016 κατατεθείσας νομοθετικής πρότασης.² Η αναθεώρηση της εν λόγω πρότασης αποσκοπεί, ιδίως, (α) στην καθιέρωση μίας κοινής διαδικασίας ασύλου, εφαρμοστέας σε όλες τις αιτήσεις ασύλου που υποβάλλονται στα κράτη μέλη της Ένωσης, (β) σε απλούστερες, σαφέστερες και ταχύτερες διαδικασίες για τη διασφάλιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των αποφάσεων, προς εξοικονόμηση δημοσίων πόρων και ενίσχυση των δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο.³

Επισημαίνεται, εισαγωγικά, μία καταφανής έλλειψη έγκυρης στοιχειοθέτησης των υποθέσεων στις οποίες προβαίνει η νομοθετική πρόταση, για την αιτιολόγηση των προτεινόμενων τροποποιήσεων στις διαδικασίες ασύλου. Πρώτον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εξακολουθώντας να παραλείπει την υποχρέωσή της να υποβάλει έκθεση στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της ισχύουσας Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου⁴ από τον Ιούλιο του 2017, στηρίζει την εκτίμησή της ως προς την εφαρμογή της Οδηγίας σε αδημοσίευτη μελέτη.⁵ Προκύπτει από τα ανωτέρω η διατύπωση νομοθετικών προτάσεων κατά κατάφωρη παραβίαση των θεσμικών υποχρεώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως θεματοφύλακα της τήρησης του κεκτημένου του ασύλου και της εύλογης απαίτησης των ενωσιακών νομοθετών να πληροφορούνται επαρκώς, σύμφωνα με τα οριζόμενα από το ισχύον δίκαιο, για τα ζητήματα στα οποία καλούνται να νομοθετήσουν.

Δεύτερον, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρεται σε αύξηση των αφίξεων υπηκόων χωρών που υπάγονται σε ποσοστά αναγνώρισης κάτω του 20% τα τελευταία χρόνια, προσθέτοντας ότι το εν λόγω φαινόμενο συνεπάγεται αυξημένη πίεση για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ),⁶ με στόχο να αιτιολογηθεί η θέσπιση διακριτικής μεταχείρισης των αιτήσεων που αφορούν χώρες με χαμηλό ποσοστό αναγνώρισης.⁷ Η ανωτέρω υπόθεση διαψεύδεται από την υπάρχουσα κατάσταση των αφίξεων στην Ελλάδα, όπου, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΥΠΥΤ), άνω των δύο τρίτων του συνόλου των νεοαφιχθέντων το πρώτο εξάμηνο του 2020 ήταν υπήκοοι Αφγανιστάν (36,8%), Συρίας (19,1%) και Τουρκίας

* Η RSA ευχαριστεί την Καθηγήτρια Λίλιαν Τσούρδη, Επίκουρη Καθηγήτρια Ευρωπαϊκού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου του Μάαστριχτ για τη συνεισφορά τους στις σκέψεις που διαμορφώνονται στο παρόν κείμενο.

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Amended proposal for [an Asylum Procedures Regulation]* (εφεξής «Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου»), COM(2020) 611, 23 Σεπτεμβρίου 2020.

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Proposal for [an Asylum Procedures Regulation]* (εφεξής «Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου»), COM(2016) 467, 13 Ιουλίου 2016.

³ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 3-4.

⁴ Άρθρο 50 Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26^{ης} Ιουνίου 2013 σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση) [2013] Επίσημη Εφημερίδα ΕΕ L180/60.

⁵ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 8.

⁶ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 1, 4.

⁷ Άρθρα 40, παρ. 1, περ. θ', παρ. 5, περ. γ', 41, παρ. 3, περ. γ' και αιτιολογική σκέψη 39α Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

(12%).⁸ Τα ποσοστά αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2020 κυμάνθηκαν σε 76,4% για το Αφγανιστάν, 91,8% για τη Συρία και 65,6% για την Τουρκία, βάσει των επίσημων στοιχείων που υπέβαλαν οι εθνικές αρχές στη Eurostat. Το δε γενικό ποσοστό αναγνώρισης αιτήσεων ασύλου από την Υπηρεσία Ασύλου κατά την ίδια περίοδο έφθασε το 68,9%.⁹ Συνάγεται από τα επίκαιρα στατιστικά στοιχεία ότι, όσον αφορά τα νοτιοανατολικά εξωτερικά σύνορα της ΕΕ, **η πλειοψηφία των αφικνουμένων κατάγονται από χώρες με υψηλές πιθανότητες χορήγησης διεθνούς προστασίας.**

Τρίτον, η αιτιολογική έκθεση της Αναθεωρημένης Πρότασης Κανονισμού κάνει λόγο για χρήση της διαδικασίας των συνόρων ως μέσου καταπολέμησης των «καταχρηστικών αιτήσεων ασύλου»,¹⁰ χωρίς ωστόσο να προκύπτει το στοιχείο της κατάχρησης του συστήματος ασύλου από τους λόγους για τους οποίους δύναται να εφαρμοστεί η οικεία διαδικασία. Σύμφωνα με το αρ. 41, παρ. 3 της Πρωτ. Κανονισμού, καθίσταται υποχρεωτική η εφαρμογή της διαδικασίας των συνόρων στις περιπτώσεις αιτούντων, οι οποίοι (α) παραπλανούν τις αρχές παρουσιάζοντας ψευδή έγγραφα ή στοιχεία ή αποκρύπτοντας πληροφορίες ή έγγραφα, τα οποία θα μπορούσαν να επιδράσουν αρνητικά στην αίτησή τους, (β) συνιστούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, ή (γ) κατάγονται από χώρες που υπάγονται σε ποσοστό αναγνώρισης 20% ή χαμηλότερο ανά την ΕΕ. Σε καμία από τις ως άνω περιπτώσεις, ωστόσο, **δεν στοιχειοθετείται τεκμήριο καταχρηστικής πρόθεσης εκ μέρους του αιτούντος με την υποβολή αίτησης ασύλου.** Χαρακτηρίζονται, δε, ως «δικονομικά κενά» (*procedural loopholes*) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εγγυήσεις όπως το δικαίωμα παραμονής στο έδαφος της χώρας κατά τη δευτεροβάθμια εξέταση προσφυγής, κατά τρόπο που υπονομεύει τη διασφάλιση του κατοχυρωμένου θεμελιώδους δικαιώματος στη δικαστική προστασία,¹¹ ενώ προβάλλεται, χωρίς σχετική αιτιολόγηση ή βάση, ότι οι αιτούντες προβαίνουν σε καθυστέρηση των διαδικασιών με μόνο σκοπό την παρεμπόδιση της απέλασής τους από την ΕΕ, «καταχρώνται την προστασία που προσφέρεται από το σύστημα ασύλου».¹²

Τέταρτον, οι διατάξεις της Πρότασης Κανονισμού προβαίνουν σε σοβαρούς περιορισμούς των κατοχυρωμένων θεμελιωδών δικαιωμάτων και **παραβλέπουν τη σημαντική και σταδιακή εξέλιξη του ενωσιακού κεκτημένου για το άσυλο, που έχει επιτευχθεί, μεταξύ άλλων, από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), προς εναρμόνιση των πράξεων δευτερογενούς δικαίου με τις επιταγές του πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης,** ιδίως του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΧΘΔ), σε ζητήματα όπως η κατ'εξαίρεση στέρξη της ελευθερίας των αιτούντων άσυλο,¹³ οι διαδικαστικές εγγυήσεις στην εξέταση των αιτήσεων ασύλου¹⁴ και το δικαίωμα σε πραγματική προσφυγή. Αναληθώς και **κατά παράβαση της θεσμικής ευθύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να προβαίνει εκ των**

⁸ ΥΠΥΤ, Ροές καταγεγραμμένων ΥΤΧ (ανά Υπηκοότητα), Ιούνιος 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/35ZokvC>.

⁹ RSA, «Η πλειοψηφία των αιτούντων άσυλο δικαιούνται προστασία, σύμφωνα με τα στατιστικά ασύλου σε πρώτο βαθμό της Eurostat», 3 Σεπτεμβρίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3cnHnkv>.

¹⁰ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 4, 5, 9, 16.

¹¹ Άρθρο 20, παρ. 1 Σ, άρθρο 47 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΧΘΔ).

¹² Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 2.

¹³ ΔΕΕ, C-601/15 PPU JN, 15 Φεβρουαρίου 2016, C-924/19 και C-925/19, FMS, 14 Μαΐου 2020.

¹⁴ ΔΕΕ, C-404/17 Α κατά Migrationsverket, 25 Ιουλίου 2018.

προτέρων σε έλεγχο της συμβατότητας των νομοθετικών προτάσεων με το ΧΘΔ,¹⁵ προβάλλεται στην αιτιολογική έκθεση ότι η διοικητική κράτηση επιβάλλεται μόνο δυνάμει των διατάξεων των Οδηγιών για την υποδοχή και επιστροφών,¹⁶ καθώς και ότι μόνο οι προσφυγές που αφορούν τεκμαιρόμενες ως αβάσιμες αιτήσεις στερούνται αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος.¹⁷ Επιχειρείται, βάσει των ανωτέρω, μία **νομοθετική οπισθοδρόμηση από το ισχύον ενωσιακό κεκτημένο** σε εχέγγυα όπως οι διαδικαστικές εγγυήσεις στη διαδικασία ασύλου, απαραίτητα για την προστασία από την επαναπροώθηση και το δικαίωμα στην πραγματική προσφυγή, **χωρίς να παρέχεται επαρκής και ειδική αιτιολογία από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη συμβατότητα της διαδικασίας ασύλου με το ΧΘΔ, ελλείψει των εν λόγω εχεγγύων, ή για την αναγκαιότητα και αναλογικότητα των επιβαλλόμενων περιορισμών στα θεμελιώδη δικαιώματα.**

Τέλος, παρατηρούνται σοβαρές αντιφάσεις μεταξύ των στόχων της νομοθετικής πρότασης και των μέτρων που προτείνονται προς επίτευξή τους, οι οποίες παρατίθενται εκτενώς παρακάτω.

Ανάλυση επιλεγμένων ρυθμίσεων

1. Ταχύρρυθμη διαδικασία

Στο **αρ. 40, παρ. 1, περ. θ'** προστίθεται νέος λόγος εφαρμογής της ταχύρρυθμης διαδικασίας, για αιτούντες που κατάγονται από χώρα για την οποία το ετήσιο ποσοστό αναγνώρισης, κατά μέσο όρο στην ΕΕ, είναι 20% ή χαμηλότερο, εισάγοντας έτσι ανεπίτρεπτη κατά το διεθνές δίκαιο διακριτική μεταχείριση των προσφύγων με μόνη βάση την εθνικότητά τους.¹⁸ Σύμφωνα με το **αρ. 40, παρ. 5, περ. γ'**, ο ανωτέρω λόγος χρήσης της ταχύρρυθμης διαδικασίας δύναται να εφαρμοστεί και σε ασυνόδευτα παιδιά. Οι διατάξεις προβλέπουν εξαιρέσεις σε περίπτωση που έχουν επέλθει σημαντικές μεταβολές στην εν λόγω χώρα από τη δημοσίευση των σχετικών ευρωπαϊκών στατιστικών στοιχείων ή που ο αιτών ανήκει σε κατηγορία προσώπων για τα οποία το ποσοστό 20% ή χαμηλότερο δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό.

Παράλληλα, η RSA υπενθυμίζει ότι, με την έννοια της «ασφαλούς χώρας καταγωγής», η οποία εγείρει εξίσου σημαντικά νομικά ζητήματα, η ευρωπαϊκή νομοθεσία ήδη προβλέπει τη δυνατότητα χρήσης της ταχύρρυθμης διαδικασίας υπό ελάχιστες προϋποθέσεις, ήτοι σε περιπτώσεις όπου, βάσει μίας περιοδικής εκτίμησης του νομοθετικού πλαισίου και της εσωτερικής πρακτικής που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του αιτούντος,¹⁹ δύναται να ισχύει μαχητό τεκμήριο μη συνδρομής των κριτηρίων για την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα ή της επικουρικής προστασίας. Υπενθυμίζεται στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ότι η «ασφαλής χώρα καταγωγής» διατηρείται ως διακριτός λόγος εφαρμογής της ταχύρρυθμης διαδικασίας.²⁰

¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Operational Guidance on taking account of Fundamental Rights in Commission Impact Assessments*, SEC(2011) 567, 6 Μαΐου 2011.

¹⁶ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 11.

¹⁷ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Αιτιολογική έκθεση, 12.

¹⁸ Άρθρο 3 Σύμβασης της Γενεύης σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων.

¹⁹ Παράρτημα Ι Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. άρθρο 87, παρ. 3-5 Ν 4636/2019.

²⁰ Αιτιολογική σκέψη 39α Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

Όπως επισημάνθηκε από το ΔΕΕ στην υπόθεση Α κατά *Migrationsverket*, οι διατάξεις για την «ασφαλή χώρα καταγωγής» θεσπίζουν ένα «ειδικό καθεστώς ελέγχου που βασίζεται σε μία μορφή μαχητού τεκμηρίου επαρκούς προστασίας».²¹ Λαμβάνοντας υπόψη τη δυσμενέστερη θέση στην οποία τίθεται ο αιτών στην ταχύρρυθμη διαδικασία, δεν επιτρέπεται στα κράτη μέλη να καταφεύγουν στο ανωτέρω μαχητό τεκμήριο χωρίς να εφαρμόζουν πλήρως τις απαραίτητες δικονομικές διατάξεις για την επίκλησή του.²² Στην Α κατά *Migrationsverket*, το ΔΕΕ έκρινε τη σουηδική πρακτική απόρριψης ως προδήλως αβάσιμων των αιτήσεων ασύλου υπηκόων χωρών που υπάγονταν σε ποσοστό αναγνώρισης κάτω του 20% αντίθετη με την Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου. Η προτεινόμενη διάταξη της νομοθετικής πρότασης θα είχε ως αποτέλεσμα να επιτραπεί στις εθνικές αρχές να στηρίζονται σε **τεκμήριο αβασιμότητας των αιτήσεων, προσπερνώντας τους θεσμικούς κανόνες, τις προϋποθέσεις διαφάνειας και τις δικονομικές εγγυήσεις που δεσμεύουν τη χρήση της έννοιας της «ασφαλούς χώρας καταγωγής», ενάντια στη νομολογία του ΔΕΕ.**

Η δε χρήση του ευρωπαϊκού μέσου ποσοστού αναγνώρισης ως μόνου κριτηρίου για τη θεμελίωση τεκμηρίου αβασιμότητας μίας αίτησης ασύλου προϋποθέτει ότι όλα τα κράτη μέλη ακολουθούν ενιαία και εναρμονισμένη πρακτική αναγνώρισης του καθεστώτος προστασίας. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, **παραμένουν πολύ σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ ευρωπαϊκών χωρών στην αναγνώριση** των αναγκών διεθνούς προστασίας ακόμη και σε παρόμοιες υποθέσεις. Ενδεικτικά, για τους υπηκόους του Αφγανιστάν, το ποσοστό αναγνώρισης σε πρώτο βαθμό το 2019 κυμάνθηκε από 4,1% στη Βουλγαρία σε 93,8% στην Ιταλία.²³ Ως εκ τούτου, για λόγους ασφάλειας δικαίου, δεν ενδείκνυται η χρήση του ποσοστού αναγνώρισης ως κριτηρίου για την υπαγωγή ή μη της αίτησης στην ταχύρρυθμη διαδικασία.

Τέλος, η ασαφής διατύπωση των εξαιρέσεων από το λόγο εφαρμογής της ταχύρρυθμης διαδικασίας δεν εγγυάται ασφάλεια δικαίου, εφόσον δεν διευκρινίζονται η διαδικασία και τα κριτήρια με τα οποία αξιολογείται είτε η σημαντική μεταβολή στην κατάσταση της χώρας καταγωγής είτε η συμμετοχή του αιτούντος σε συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων για τα οποία το ποσοστό αναγνώρισης δεν είναι αντιπροσωπευτικό.

Για τους λόγους αυτούς, η RSA συνιστά την απάλειψη των αρ. 40, παρ. 1, περ. θ' και παρ. 5, περ. γ' και της αιτ. σκ. 39α.

2. Διαδικασία συνόρων

Η θέσπιση μίας ενιαίας διαδικασίας συνόρων, στην οποία θα πραγματοποιείται η εξέταση της αίτησης ασύλου και η προετοιμασία της επιστροφής κατόπιν απόρριψης της αίτησης, αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δέσμης νομοθετικών προτάσεων της

²¹ ΔΕΕ, C-404/17 Α κατά *Migrationsverket*, 25 Ιουλίου 2018, σκ. 25.

²² ΔΕΕ, C-404/17 Α κατά *Migrationsverket*, 25 Ιουλίου 2018, σκ. 31.

²³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE), «Asylum in Europe 2019: human rights under pressure», 27 Ιουλίου 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2G494Tc>.

Ευρωπαϊκής Επιτροπής.²⁴ Η ενίσχυση της διαδικασίας συνόρων ως υποχρεωτικού, συστηματικού, ευρύτερου και διαρκέστερου σταδίου των ευρωπαϊκών συστημάτων ασύλου συνιστά κάθε άλλο παρά αλλαγή πορείας στην προστασία των προσφύγων. Αντιθέτως, αποτελεί κωδικοποίηση και περαιτέρω εδραίωση της αποτυχημένης διαχειριστικής προσέγγισης της ΕΕ μέχρι σήμερα, η οποία έχει οδηγήσει σε μαζικό εγκλωβισμό ανθρώπων σε χρόνια απάνθρωπες συνθήκες στα ελληνικά νησιά, καθώς και σε σταθερή αποδόμηση των δικονομικών εγγυήσεων και της ποιότητας της διαδικασίας ασύλου, με κρίσιμες συνέπειες για τα θεμελιώδη δικαιώματα των προσφύγων και για τη λειτουργικότητα της ελληνικής διοίκησης.²⁵ **Για την αποφυγή μίας διαιώνισης της κατάστασης που επικρατεί τα τελευταία τέσσερα χρόνια στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, κρίνεται επιτακτική η πλήρης απόρριψη της διαδικασίας συνόρων ως βασικού στοιχείου στη διαχείριση των αιτήσεων ασύλου στην ΕΕ.**

Πεδίο εφαρμογής

Η Πρόταση Κανονισμού προβλέπει την εφαρμογή της διαδικασίας συνόρων κατόπιν αίτησης ασύλου στα εξωτερικά σύνορα, σύλληψης για παράτυπη διέλευση από τα εξωτερικά σύνορα, αποβίβασης στο πλαίσιο επιχείρησης έρευνας και διάσωσης, καθώς και μετεγκατάστασης από άλλο κράτος μέλος.²⁶ Η χρήση της διαδικασίας αναμένεται να διευρυνθεί σημαντικά, εφόσον είναι προαιρετική για την εξέταση (α) του παραδεκτού, ή (β) της ουσίας σε περίπτωση που συντρέχουν οι λόγοι εφαρμογής της ταχύρρυθμης διαδικασίας,²⁷ καθίσταται ωστόσο υποχρεωτική στις περιπτώσεις αιτούντων που (α) παραπλανούν τις αρχές παρουσιάζοντας ψευδή έγγραφα ή στοιχεία ή αποκρύπτοντας πληροφορίες ή έγγραφα, τα οποία θα μπορούσαν να επιδράσουν αρνητικά στην αίτησή τους, (β) συνιστούν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια, ή (γ) κατάγονται από χώρες που υπάγονται σε ποσοστό αναγνώρισης 20% ή χαμηλότερο ανά την ΕΕ.²⁸

Οι δε διατάξεις περί εξαίρεσης αιτήσεων από τη διαδικασία συνόρων, σε περίπτωση (α) αδυναμίας παροχής κατάλληλης υποστήριξης σε αιτούντες που χρήζουν διαδικαστικών εγγυήσεων,²⁹ (β) ιατρικών λόγων,³⁰ (γ) μη συνδρομής των λόγων επιβολής της κράτησης και αδυναμίας διεκπεραίωσης της διαδικασίας χωρίς κράτηση,³¹ (δ) ασυνόδευτων παιδιών ή οικογενειών με παιδιά κάτω των 12 ετών, όπου δεν συντρέχει κίνδυνος για τη δημόσια τάξη ή την εθνική ασφάλεια,³² καίτοι ευρύτερες από αυτές που προβλέπονται στην Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου, εξακολουθούν

²⁴ Αιτιολογικές σκέψεις 40-40α Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. επίσης Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *New Pact on Migration and Asylum*, COM(2020) 609, 23 Σεπτεμβρίου 2020, 4.

²⁵ Βλ. RSA & Stiftung PRO ASYL, *Submission in the M.S.S. [Group] and Rahimi cases*, Ιούλιος 2020, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3IlZefv>.

²⁶ Άρθρο 41, παρ. 1 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

²⁷ Άρθρο 41, παρ. 2 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. άρθρο 43, παρ. 1 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, αρ. 90, παρ. 1 Ν 4636/2019.

²⁸ Άρθρο 41, παρ. 3 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

²⁹ Άρθρο 41, παρ. 9, περ. β' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

³⁰ Άρθρο 41, παρ. 9, περ. γ' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Δέον σημειωθεί ότι οι ιατρικοί λόγοι δεν αφορούν τη συμβατότητα της κράτησης με την κατάσταση υγείας του αιτούντος, η οποία καλύπτεται από την επόμενη περ. της παρ. 9.

³¹ Άρθρο 41, παρ. 9, περ. δ' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

³² Άρθρο 41, παρ. 5 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

να **θέτουν ελάχιστονες περιορισμούς στο πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας συνόρων, οι οποίοι ήδη ερμηνεύονται περιοριστικά** στην εφαρμογή της ενσωματωθείσας στο εθνικό δίκαιο Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Συγκεκριμένα όσον αφορά τις ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις,³³ οι αρμόδιες αρχές εξέτασης σε πρώτο και δεύτερο βαθμό κρίνουν, κατά κανόνα, ακόμη και σε περιπτώσεις ιδιαίτερα ευάλωτων προσώπων όπως τα θύματα βασανιστηρίων, ότι παρέχεται κατάλληλη υποστήριξη για την κάλυψη των ειδικών διαδικαστικών εγγυήσεων στο πλαίσιο της κατ'εξαιρέση διαδικασίας στα σύνορα που εφαρμόζεται στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.³⁴ Για τη χορήγηση της προσήκουσας φροντίδας στους αιτούντες με ειδικές διαδικαστικές ανάγκες ή ανάγκες υποδοχής, είναι απαραίτητη η ρήτη και κατηγορηματική εξαίρεση του συνόλου των κατηγοριών ευάλωτότητας από τη διαδικασία συνόρων.

Πλασματική είσοδος και στέρηση της ελευθερίας

Σύμφωνα με τα **αρ. 41, παρ. 6** και **αρ. 41α, παρ. 1**, τόσο κατά τη διάρκεια της εξέτασης της αίτησης και κατόπιν απόρριψης αυτής στη διαδικασία συνόρων, δεν αναγνωρίζεται η είσοδος του αιτούντος στο έδαφος της χώρας. Η έννοια της πλασματικής εισόδου κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συνόρων έρχεται σε **αντίφαση με το δικαίωμα του αιτούντος να παραμένει στο έδαφος του κράτους μέλους** μέχρι την έκδοση απόφασης επί της αίτησης ασύλου,³⁵ η ισχύς του οποίου συνάγεται από μία σειρά αναφορών σε απώλεια του δικαιώματος παραμονής σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης ασύλου, στα ίδια άρθρα της πρότασης.³⁶ Σημειώνεται, επίσης, ότι ο αιτών ήδη βρίσκεται σε σχετική δομή στα σύνορα του κράτους μέλους για διάστημα έως και δέκα ημερών, στο πλαίσιο της διαδικασίας προ-εισόδου, καίτοι ομοίως υπό καθεστώς πλασματικής εισόδου.³⁷

Η πλασματική είσοδος στη χώρα ισχύει, κατά την πρόταση, ακόμη και αν η οικεία διαδικασία υλοποιείται όχι πλησίον των συνόρων ή ζώνων διέλευσης δυνάμει της **παρ. 13**, τα οποία ορίζονται από τα κράτη μέλη κατά τη διακριτική τους ευχέρεια,³⁸ αλλά σε άλλα σημεία της επικράτειας, για προσωρινό χρονικό διάστημα σε περίπτωση αδυναμίας διεκπεραίωσης της διαδικασίας σε χώρους πλησίον των συνόρων, σύμφωνα με την **παρ. 14**. Ομοίως, το **αρ. 41α, παρ. 2** επιτρέπει στα κράτη μέλη, «σε περίπτωση αδυναμίας» να παράσχουν στέγαση σε χώρους πλησίον των συνόρων, να καταφύγουν στη χρήση άλλων δομών εντός της επικράτειάς τους. Οι ανωτέρω διατάξεις, συνδυαστικά ερμηνευόμενες, **αφήνουν ευρεία διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη και επιφέρουν τη γεωγραφική επέκταση του κατά παρέκκλιση καθεστώτος της διαδικασίας των συνόρων στο σύνολο του εδάφους τους.**

Η πλασματική ερμηνεία της μη εισόδου στο εθνικό έδαφος, σημαντικά διευρυμένη στην Πρόταση Κανονισμού, συνεπάγεται **αυτόματη και αδιάκριτη de facto στέρηση της ελευθερίας των αιτούντων άσυλο που υπάγονται στη διαδικασία συνόρων**. Καίτοι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπαινίσσεται ότι υπάρχει δυνατότητα να εφαρμοστεί η διαδικασία συνόρων χωρίς το μέτρο της κράτησης, καταδεικνύεται **η γενικευμένη χρήση της**

³³ Άρθρο 24, παρ. 3 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, άρθρο 67, παρ. 2-3 Ν 4636/2019.

³⁴ Βλ. 4^η ΕπΠροσ 12645/2020, 14^η ΕπΠροσ 4334/2020.

³⁵ Άρθρο 9 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

³⁶ Άρθρα 41, παρ. 12, 41α, παρ. 2, 5 και 6 και αιτιολογικές σκέψεις 40ε και 40θ Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

³⁷ Άρθρο 6, παρ. 3 Πρωτ. Κανονισμού για τον έλεγχο στα σύνορα.

³⁸ Αιτιολογική σκέψη 40γ Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

κράτησης, είτε *de jure* (π.χ. Βέλγιο, Γαλλία, Πορτογαλία) είτε *de facto* (π.χ. Γερμανία, Ουγγαρία) στη διοικητική πρακτική όλων ανεξαιρέτως των χωρών οι οποίες δεν αναγνωρίζουν την είσοδο του αιτούντος στο έδαφός τους,³⁹ κατά παράβαση του θεμελιώδους δικαιώματος στην ελευθερία ενόσω δεν τηρούνται οι προϋποθέσεις που θέτουν η Οδηγία για την υποδοχή και η Οδηγία επιστροφών για την επιβολή της κράτησης.⁴⁰

Δημιουργείται δε σοβαρή ασάφεια ως προς τη νομική βάση της κράτησης στα διάφορα στάδια της διαδικασίας συνόρων και τη συμβατότητα αυτής με τα όρια που θέτουν το αρ. 6 ΧΘΔ και το αρ. 5, παρ. 1, περ. στ' της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ). Αφενός, κατά την εξέταση της αίτησης ασύλου, προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής της κράτησης δυνάμει του αρ. 8 της Οδηγίας για την υποδοχή.⁴¹ Σε περίπτωση που ο αιτών δεν τελεί υπό κράτηση κατά την απόρριψη της αίτησης, δύναται η επιβολή αυτής δυνάμει του αρ. 15 της Οδηγίας επιστροφών.⁴² Ωστόσο, ενώ κατά τη διαδικασία επιστροφής από τα σύνορα εφαρμόζονται οι διατάξεις της Οδηγίας επιστροφών,⁴³ σε περίπτωση που ο αιτών ήδη τελεί υπό κράτηση όταν απορρίπτεται η αίτηση ασύλου, προβλέπεται η δυνατότητα συνέχισης της κράτησης «για εμποδισθεί η είσοδος στο έδαφος του κράτους μέλους, για την προετοιμασία της επιστροφής ή για την εκτέλεση της απομάκρυνσης».⁴⁴ Η τελευταία διάταξη **εισάγει σε ευρωπαϊκό επίπεδο νέο καθεστώς διοικητικής κράτησης προσώπων στα οποία επιβάλλεται η υποχρέωση απομάκρυνσης από το έδαφος του κράτους μέλους**, κατ'εσφαλμένη επίκληση της εμπόδισης της εισόδου στο έδαφος της χώρας ως νομικής βάσης, υπερβαίνοντας δε τα όρια που θέτει το αρ. 15 της Οδηγίας επιστροφών για την επιβολή της κράτησης για λόγους απομάκρυνσης. Κατά συνέπεια, επιχειρείται **ανεπίτρεπτη καταστρατήγηση του νομικού πλαισίου που θεσπίζει η Οδηγία επιστροφών για τις κοινές προδιαγραφές και διαδικασίες απομάκρυνσης προσώπων από τα κράτη μέλη**.⁴⁵ Προσέτι, οι ανωτέρω διατάξεις κρίνονται **νομοτεχνικά προβληματικές**, εφόσον επιχειρείται η ρύθμιση μέτρων κράτησης σε νομοθετική πράξη που διέπει τη διαδικασία ασύλου και όχι στις σχετικές νομοθετικές πράξεις, ήτοι τις Οδηγίες για την υποδοχή και επιστροφών.

Τέλος, επισημαίνεται ότι, με την εισαγωγή της γενικής ρήτρας πλασματικής εισόδου κατά τη διάρκεια της διαδικασίας συνόρων, **παρακωλύεται στην πράξη η τήρηση δικονομικών εγγυήσεων όπως η νομική συνδρομή, εφόσον δεν καθίσταται δυνατή η πληρεξουσιότητα ή εξουσιοδότηση δικηγόρου** σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.⁴⁶

³⁹ Βάση Δεδομένων Ασύλου (AIDA), *Boundaries of liberty: Asylum and de facto detention in Europe*, Μάρτιος 2018, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/361p1EI>, Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO), *Border procedures for asylum applicants in EU+ countries*, 11, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3kRLDLR>.

⁴⁰ Σχετικά με την ερμηνεία της ουγκρικής πρακτικής, βλ. ΔΕΕ, C-924/19 και C-925/19, *FMS*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 226 επ.

⁴¹ Άρθρο 41, παρ. 9, περ. δ' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁴² Άρθρο 41α, παρ. 6 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁴³ Άρθρο 41α, παρ. 3 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁴⁴ Άρθρο 41α, παρ. 5 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁴⁵ ΔΕΕ, C-61/11 *PPU El Dridi*, 28 Απριλίου 2011, σκ. 32.

⁴⁶ Άρθρο 71, παρ. 1 Ν 4636/2019.

Προθεσμίες

Το **αρ. 41, παρ. 11** θέτει προθεσμία 12 εβδομάδων για την εξέταση της αίτησης ασύλου σε πρώτο και δεύτερο βαθμό στη διαδικασία συνόρων, η οποία δύναται να παραταθεί μέχρι τις 20 εβδομάδες σε περιόδους κρίσης.⁴⁷ Καίτοι η ισχύουσα προθεσμία των 4 εβδομάδων δυνάμει του αρ. 43, παρ. 2 της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου αφορά μόνο την πρωτοβάθμια διαδικασία, η Πρόταση Κανονισμού επιχειρεί **σημαντική επέκταση του επιτρεπτού χρονικού ορίου της διαδικασίας**. Αυτό διότι διευκρινίζεται ότι, σε περίπτωση που αίρεται το δικαίωμα παραμονής του αιτούντος διότι η προσφυγή κατά της πρωτοβάθμιας απόφασης στερείται αυτόματου ανασταλτικού χαρακτήρα,⁴⁸ ενεργοποιείται η νέα προθεσμία 12 εβδομάδων για τη διαδικασία συνόρων για την επιστροφή δυνάμει του **αρ. 41α, παρ. 2**, η οποία επίσης δύναται να παραταθεί μέχρι τις 20 εβδομάδες σε περιόδους κρίσης.⁴⁹ Κατά συνέπεια, δύναται να παραμείνει ο αιτών άσυλο σε πρωτοβάθμια διαδικασία συνόρων για συνολικό διάστημα 20 εβδομάδων και, κατόπιν απόρριψης, η προσφυγή κατά της οποίας δεν επιφέρει αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα, να παραμείνει στη διαδικασία συνόρων για 20 επιπλέον εβδομάδες, χωρίς να παραβιάζεται το ενωσιακό δίκαιο.

Σε αντίφαση με το γενικό στόχο της επιτάχυνσης της διαδικασίας που θέτει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,⁵⁰ οι προτεινόμενες διατάξεις έχουν ως αποτέλεσμα τη χορήγηση **υπέρμετρης διακριτικής ευχέρειας** στις διοικητικές αρχές, η οποία πρόκειται να επιφέρει **αύξηση της διάρκειας των διαδικασιών συνόρων και των στερητικών της ελευθερίας μέτρων**.

Λαμβάνοντας υπόψη τους ως άνω παρατεθέντες λόγους, η RSA συνιστά την απάλειψη των αρ. 41 και 41α και των αιτ. σκ. 40-40ια.

3. Προσφυγές

Προθεσμίες κατάθεσης

Το **αρ. 53, παρ. 7, περ. α'** προβλέπει ελάχιστη προθεσμία μίας εβδομάδας για την κατάθεση προσφυγής στις περιπτώσεις απαράδεκτου, ταχύρρυθμης διαδικασίας και σιωπηρής ανάκλησης, ενώ στην **περ. β'** προβλέπεται ελάχιστη προθεσμία δύο εβδομάδων και μέγιστη δύο μηνών για την κατάθεση προσφυγής στις λοιπές υποθέσεις.

Οι προτεινόμενες διατάξεις **δεν τηρούν την υποχρέωση διασφάλισης επαρκών προθεσμιών για την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος στην προσφυγή**.⁵¹ Κατά τη νομολογία του ΔΕΕ στην υπόθεση *Diouf*, η σύντμηση των προθεσμιών υποβολής

⁴⁷ Άρθρο 4, παρ. 1, περ. β' Πρωτ. Κανονισμού για την αντιμετώπιση κρίσεων και ανωτέρας βίας.

⁴⁸ Άρθρα 41, παρ. 12, περ. β' και γ' και 54, παρ. 3 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁴⁹ Άρθρο 5, παρ. 1, περ. α' Πρωτ. Κανονισμού για την αντιμετώπιση κρίσεων και ανωτέρας βίας.

⁵⁰ Αιτιολογικές σκέψεις 39α και 40α Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. επίσης Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *New Pact on Migration and Asylum*, COM(2020) 609, 23 Σεπτεμβρίου 2020, 4-5.

⁵¹ Βλ. ΣΤΕ 3581/1999, ΣΤΕ 3030/2008.

προσφυγής βρίσκει έρεισμα στη φύση της οικείας διαδικασίας, ήτοι στην ανάγκη ταχείας διεκπεραίωσης των αβάσιμων ή απαράδεκτων αιτήσεων,⁵² ενόσω οι προθεσμίες είναι ουσιαστικά επαρκείς για την προετοιμασία και την άσκηση του ένδικου βοηθήματος.⁵³ Στην *Diouf*, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η δεκαπενθήμερη προθεσμία κατάθεσης προσφυγής δεν είναι ουσιαστικά ανεπαρκής στην περίπτωση της ταχύρρυθμης διαδικασίας.⁵⁴ Κατ'ελάχιστο, οι προσφυγές στις περιπτώσεις της ταχύρρυθμης διαδικασίας ή άλλες περιπτώσεις όπου ισχύει τεκμήριο αβασιμότητας της αίτησης πρέπει να υπάγονται σε ελάχιστη προθεσμία δύο εβδομάδων.

Ανασταλτικό αποτέλεσμα

Το **αρ. 54, παρ. 3-5** της νομοθετικής πρότασης προβλέπει εξαιρέσεις στο δικαίωμα παραμονής του προσφεύγοντος και στο αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα των προσφυγών κατά απορριπτικών αποφάσεων ασύλου και αποφάσεων επιστροφής, οι οποίες εγείρουν σημαντικούς προβληματισμούς.

Πρώτον, τόσο οι ισχύουσες διατάξεις της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου⁵⁵ όσο και οι προτεινόμενες τροποποιήσεις **στερούνται σαφήνειας όσον αφορά την πρακτική εφαρμογή του ανασταλτικού αποτελέσματος** με βάση την παρ. 3, σε συνδυασμό με τις εγγυήσεις προθεσμίας, διερμηνείας και δωρεάν νομικής συνδρομής στην παρ. 5, ήτοι την αρμόδια αρχή και τη διαδικασία με την οποία αυτή κρίνει αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ. 5 ή αν πρέπει να χορηγηθεί αυτόματο ανασταλτικό αποτέλεσμα στην προσφυγή. Η έλλειψη σαφήνειας **εντείνει τους κινδύνους στέρησης της δυνατότητας ενάσκησης του δικαιώματος στην πραγματική προσφυγή**.⁵⁶

Δεύτερον, η υποχρέωση του προσφεύγοντος να υποβάλει χωριστό αίτημα αναστολής της εκτέλεσης της απόφασης επιστροφής κατά τη διάρκεια της εξέτασης της προσφυγής συνιστά **περιττό προστιθέμενο διαδικαστικό στάδιο στη δευτεροβάθμια εξέταση των αιτήσεων ασύλου, το οποίο προσκρούει στο σκοπό της απλούστευσης των διαδικασιών**,⁵⁷ **βαρύνει δυσανάλογα τις αρχές εξέτασης και καθυστερεί τη διεκπεραίωση των υποθέσεων**, δεδομένου του σύντομου των προθεσμιών που τους επιβάλλονται ήδη από το νόμο για τη συζήτηση των προσφυγών. **Η πρακτική των Επιτροπών Προσφυγών το 2020 επιβεβαιώνει το πρόσθετο διοικητικό βάρος** που συνεπάγεται η εν λόγω ρύθμιση, με την τάση έκδοσης απόρριψης της αίτησης παραμονής στο έδαφος λόγω έλλειψης αντικειμένου, κατόπιν της έκδοσης απορριπτικής ή θετικής απόφασης επί της ουσίας της προσφυγής.⁵⁸

Τρίτον, παρατίθεται στην **αιτ. σκ. 66** η περιοριστική χρήση των εν λόγω εξαιρέσεων από το δικαίωμα παραμονής μόνο σε περιπτώσεις όπου η αίτηση ασύλου πιθανολογείται ως αβάσιμη. Εντούτοις, στην παρ. 3 του αρ. 54 προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι η

⁵² ΔΕΕ, C-69/10 *Diouf*, 28 Ιουλίου 2011, σκ. 65.

⁵³ ΔΕΕ, C-69/10 *Diouf*, 28 Ιουλίου 2011, σκ. 66.

⁵⁴ ΔΕΕ, C-69/10 *Diouf*, 28 Ιουλίου 2011, σκ. 67.

⁵⁵ Άρθρο 46, παρ. 6-7 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου. Βλ. άρθρο 104, παρ. 2-3 Ν 4636/2019.

⁵⁶ Άρθρο 20, παρ. 1 Σ, άρθρο 47 ΧΘΔ, άρθρο 13 ΕΣΔΑ.

⁵⁷ Αν. Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου, Απολογική έκθεση, 3.

⁵⁸ Βλ. 4^η ΕπΠροσ 12645/2020, 6^η ΕπΠροσ 5692/2020, 10^η ΕπΠροσ 7465/2020, 13^η ΕπΠροσ 2727/2020, 19^η ΕπΠροσ 19883/2020.

προσφυγή στερείται αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος στην περίπτωση απαράδεκτου βάσει της έννοιας της «πρώτης χώρας ασύλου», σιωπηρής ανάκλησης και απόφασης ανάκλησης του καθεστώτος διεθνούς προστασίας για λόγους αποκλεισμού ή δημόσιας τάξης και εθνικής ασφάλειας.⁵⁹ Η νομοθετική πρόταση **διευρύνει την εξαίρεση από το δικαίωμα παραμονής του προσφεύγοντος σε πληθώρα περιπτώσεων, όπου δεν συντρέχει τεκμήριο αβασιμότητας της αίτησης.**

Η επαναφορά του δικαιώματος παραμονής και του ανασταλτικού αποτελέσματος στο σύνολο των προσφυγών αποτελεί **επιταγή του δικαιώματος στη δικαστική προστασία** αλλά και της **εξοικονόμησης διοικητικών πόρων και της αποτελεσματικότητας της διαδικασίας ασύλου.**⁶⁰

Δεύτερος βαθμός δικαιοδοσίας

Το **αρ. 53, παρ. 9** απαγορεύει την προσφυγή σε δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας κατά απόφασης επί αίτησης ασύλου στη διαδικασία των συνόρων, με φερόμενο στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών.⁶¹ Η εν λόγω διάταξη όχι μόνο συνιστά αδικαιολόγητη διακριτική μεταχείριση των αιτούντων άσυλο ως προς τη δικαστική προστασία, κατά παράβαση της αρχής της ισοδυναμίας των ένδικων μέσων,⁶² αλλά προσκρούει στο συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια.⁶³ **Δεν χωρεί, κατά το Σύνταγμα, απαγόρευση ή περιορισμός του ακυρωτικού ελέγχου εκτελεστών διοικητικών πράξεων,**⁶⁴ όπως οι αποφάσεις των Ανεξάρτητων Επιτροπών Προσφυγών επί ενδικοφανών προσφυγών.

Παράλληλα, σύμφωνα με το **αρ. 54, παρ. 7**, οι προσφυγές ενώπιον δευτεροβάθμιου δικαιοδοτικού οργάνου στερούνται αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος. Βάσει των ανωτέρω παρατηρήσεων επί του **αρ. 54, παρ. 3-5**, ιδίως της επιτακτικής ανάγκης να αποφευχθεί η περαιτέρω επιβάρυνση των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων,⁶⁵ η RSA επαναλαμβάνει ότι είναι απαραίτητο να χορηγείται το δικαίωμα παραμονής στον προσφεύγοντα κατά τη διάρκεια της εξέτασης της προσφυγής.

Για τους λόγους αυτούς, η RSA προτείνει τις παρακάτω τροποποιήσεις:

Article 53: 7. Member States shall lay down the following time-limits in their national law for applicants to lodge appeals against the decisions referred to in paragraph 1: (a) at least ~~one~~ **two** weeks in the case of a decision rejecting an application as inadmissible, as implicitly withdrawn or as unfounded if at the time of the decision any of the circumstances listed in Article 40(1) or (5) apply; (b) between a minimum of ~~two weeks~~ **one month** and a maximum of two months in all other cases.

...

⁵⁹ Άρθρο 54, παρ. 3, περ. β', γ' και ε' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁶⁰ Αιτιολογικές σκέψεις 14 και 33 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁶¹ Αιτιολογική σκέψη 65 Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁶² ΔΕΕ, C-422/18 PPU FR, 27 Σεπτεμβρίου 2018, σκ. 40.

⁶³ Άρθρο 20, παρ. 1 Σ.

⁶⁴ ΣτΕ 1619/2012.

⁶⁵ Απόστολος Γέροντας, *Επιτομή Διοικητικού Δικονομικού Δικαίου*, Β' Έκδοση (Σάκκουλας 2020), 8.

9. Member States shall provide for only one level of appeal in relation to a decision taken in the context of the border procedure.

Article 54: 3. ~~The applicant shall not have the right to remain pursuant to paragraph 2 where the competent authority has taken one of the following decisions: (a) a decision which rejects an application as unfounded or manifestly unfounded if at the time of the decision any of the circumstances listed in Article 40(1) and (5) apply [including safe country of origin] or in the cases subject to the border procedure; (b) a decision which rejects an application as inadmissible pursuant to Article 36(1)(a) [first country of asylum] or (c) [subsequent applications without new elements]; (c) a decision which rejects an application as implicitly withdrawn; (d) a decision which rejects a subsequent application as unfounded or manifestly unfounded; (e) a decision to withdraw international protection in accordance with Article 14(1), points (b), (d) and (e), and Article 20(1), point (b), of Regulation No XXX/XXX (Qualification Regulation).~~

4. ~~In the cases referred to in paragraph 3, a court or tribunal shall have the power to decide, following an examination of both facts and points of law, whether or not the applicant shall be allowed to remain on the territory of the Member States pending the outcome of the remedy upon the applicant's request. The competent court or tribunal may under national law have the power to decide on this matter ex officio.~~

5. ~~For the purpose of paragraph 4, the following conditions shall apply: (a) the applicant shall have a time-limit of at least 5 days from the date when the decision is notified to him or her to request to be allowed to remain on the territory pending the outcome of the remedy; (b) the applicant shall be provided with interpretation in the event of a hearing before the competent court or tribunal, where appropriate communication cannot otherwise be ensured; (c) the applicant shall be provided, upon request, with free legal assistance and representation in accordance with Article 15(4) and (5); (d) the applicant shall have a right to remain: (i) until the time-limit for requesting a court or tribunal to be allowed to remain has expired; (ii) where the applicant has requested to be allowed to remain within the set time limit, pending the decision of the court or tribunal on whether or not the applicant shall be allowed remain on the territory.~~

6. ~~In cases of subsequent applications, by way of derogation from paragraph 6, point (d) of this Article, Member States may provide in national law that the applicant shall not have a right to remain, without prejudice to the respect of the principle of non-refoulement, if the appeal has been made merely in order to delay or frustrate the enforcement of a return decision which would result in the applicant's imminent removal from the Member State, in cases where it is immediately clear to the court that no new elements have been presented in accordance with Article 42(4).~~

7. ~~An applicant who lodges a further appeal against a first or subsequent appeal decision shall not have a right to remain on the territory of the Member State pending the outcome of the remedy, without prejudice to the possibility for a court or tribunal to allow the applicant to remain upon the applicant's request or acting ex officio.~~

Recital 66: ~~Applicants should, in principle, in all cases~~ have the right to remain on the territory of a Member State until the time-limit for lodging an appeal before a court or tribunal of first instance expires, and, where such a right is exercised within the set time-limit, pending the outcome of the appeal. ~~It is only in the limited cases set out in~~

~~this Regulation, where applications are likely to be unfounded, that the applicant should not have an automatic right to remain for the purpose of the appeal.~~

Συνίσταται η απάλειψη των αιτ. σκ. 66α και 66β.

4. Μεταγενέστερες αιτήσεις

Το **αρ. 43, περ. γ'** προσθέτει ως λόγο άρσης του δικαιώματος παραμονής του αιτούντος στο έδαφος του κράτους μέλους την κατάθεση μεταγενέστερης αίτησης εντός έτους από την απόρριψη της προηγούμενης, με μόνο σκοπό την καθυστέρηση ή παρεμπόδιση της εκτέλεσης απόφασης επιστροφής, όπου «καθίσταται αμέσως σαφές στην αποφαινόμενη αρχή» ότι δεν έχουν υποβληθεί νέα στοιχεία. Η προτεινόμενη διάταξη **εγείρει κινδύνους αυθαίρετης εφαρμογής και σοβαρά ερμηνευτικά ζητήματα**, ιδίως ως προς τον τρόπο με τον οποίο εκτιμάται από τις αρχές το αντικειμενικό στοιχείο του «αμέσως σαφούς» της πανομοιότυπης αίτησης, καθώς και το υποκειμενικό στοιχείο της πρόθεσης του αιτούντος να παρεμποδίσει τη διαδικασία επιστροφής.

Για το λόγο αυτό, η RSA συνιστά την απάλειψη του αρ. 43, περ. γ' και της αιτ. σκ. 44α.

5. Επιλεγμένες διατάξεις της αρχικής Πρότασης Κανονισμού

Πέραν των τροποποιητικών διατάξεων που εισάγει η αναθεωρημένη Πρόταση Κανονισμού, η RSA επισημαίνει επιλεγμένες διατάξεις της Πρότασης που κατατέθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2016, οι οποίες εγείρουν σοβαρά ζητήματα για την προστασία των προσφύγων και τη δίκαιη και αποτελεσματική διεξαγωγή της διαδικασίας ασύλου.⁶⁶

Νομική συνδρομή

Το **αρ. 15, παρ. 1** της Πρότασης Κανονισμού προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να παρέχουν, κατόπιν σχετικού αιτήματος, δωρεάν νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στους αιτούντες άσυλο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας σε πρώτο και δεύτερο βαθμό. **Οι διατάξεις της αναθεωρημένης πρότασης**, βάσει των οποίων επέρχεται δυσανάλογη επέκταση της διαδικασίας συνόρων και των μειωμένων εν αυτή διαδικαστικών εγγυήσεων, καθώς και σημαντικοί περιορισμοί στην ενάσκηση του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή, **καθιστούν έτι επιτακτικότερη τη διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης των αιτούντων άσυλο σε νομική συνδρομή και εκπροσώπηση στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας εξέτασης** της αίτησής τους.

Ωστόσο, σύμφωνα με τις **παρ. 3, περ. β'** και **παρ. 5, περ. β'** της πρότασης, επιτρέπονται περιορισμοί στη χορήγηση δωρεάν νομικής συνδρομής σε περιπτώσεις όπου η δεν πιθανολογείται η ευδοκίμηση της αίτησης ή της προσφυγής. Το εν λόγω κριτήριο ("merits test") **βαρύνει τον αιτούντα με την επιπρόσθετη ευθύνη και βάρος απόδειξης**, πριν την εξέταση της ουσίας της προσφυγής του, να πείσει την Υπηρεσία Ασύλου ή την Ανεξάρτητη Επιτροπή Προσφύγων, ανά περίπτωση, με αιτιολογημένη αίτηση στα ελληνικά, χωρίς την υποστήριξη δικηγόρου, χωρίς νομικές γνώσεις, χωρίς

⁶⁶ Βλ. περαιτέρω ECRE, *Comments on the Commission proposal for an Asylum Procedures Regulation*, Νοέμβριος 2016, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/34aLIUq>.

οικειότητα με τη γλώσσα της χώρας και χωρίς δικαίωμα ακρόασης ενώπιον των Επιτροπών Προσφυγών, ότι υπάρχει πιθανότητα να γίνει δεκτή η αίτηση ή προσφυγή του αν εξεταστεί.

Με την εισαγωγή του merits test, η **άσκηση του δικαιώματος σε πραγματική προσφυγή δυνάμει του αρ. 47 του ΧΘΔ καθίσταται εξαιρετικά δυσχερής** για τους αιτούντες προστασία, λαμβάνοντας υπόψη την ευάλωτη θέση τους στη διαδικασία ασύλου,⁶⁷ την έλλειψη οικειότητας με τη γλώσσα και το νομικό σύστημα της χώρας, καθώς και τον κίνδυνο βλάβης που διατρέχουν σε περίπτωση εσφαλμένης απόρριψης της αίτησής τους.⁶⁸ Στην πράξη, ένα τέτοιο μέτρο πρόκειται να στερήσει το δικαίωμα νομικής συνδρομής στην πλειοψηφία των προσφεύγοντων. Παράλληλα, το merits test συνιστά **επιπρόσθετο στάδιο στη διαδικασία της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου, περιπλέκοντας και επιβαρύνοντας περαιτέρω τον ήδη αυξημένο διοικητικό φόρτο των διοικητικών αρχών**, οι οποίες θα κληθούν να εξετάζουν αιτήσεις νομικής συνδρομής προτού αποφανθούν επί της αίτησης ή επί του δικαιώματος παραμονής του αιτούντος στο ελληνικό έδαφος και προβούν στην εξέταση της προσφυγής. Παράλληλα, τα διοικητικά δικαστήρια θα επωμιστούν το φόρτο της εξέτασης προσφυγών κατά αποφάσεων των Επιτροπών Προσφυγών που απορρίπτουν τη χορήγηση νομικής συνδρομής.⁶⁹ Ως εκ τούτου, οι προτεινόμενες ρυθμίσεις πρόκειται να αποδειχθούν δυσμενείς και για τις εθνικές αρχές. Δέον σημειωθεί ότι, λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, **ο νομοθέτης δεν έκανε δεκτή την εισαγωγή του εν λόγω κριτηρίου στο αρ. 71, παρ. 3 Ν 4636/2019 κατά την τροποποίηση αυτού από το Ν 4686/2020.**⁷⁰

Για να διασφαλιστεί η ουσιαστική πρόσβαση των αιτούντων σε μια δίκαιη διαδικασία ασύλου και την έννομη προστασία,⁷¹ καθίσταται απαραίτητη η παροχή της νομικής συνδρομής, η οποία στην Ελλάδα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές και συστηματικά καταγεγραμμένες ελλείψεις, χωρίς κριτήριο ευδοκίμησης της προσφυγής. Σημειώνεται δε ότι, στη νομοθεσία κρατών όπως η Ολλανδία, η Σουηδία, η Αυστρία, η Δανία, η Ισπανία, η Μάλτα και η Σλοβακία, η νομική συνδρομή σε αιτούντες άσυλο δεν υπόκειται σε merits test.⁷²

Για τους λόγους αυτούς, η RSA συνιστά την απάλειψη της περ. β' στις παρ. 3 και 5 του αρ. 15.

Ασφαλής τρίτη χώρα

Επί της αρχής, η θέσπιση της έννοιας της «ασφαλούς τρίτης χώρας» ως υποχρεωτικού λόγου απαράδεκτου των αιτήσεων ασύλου εγείρει σημαντικούς νομικούς και πολιτικούς προβληματισμούς,⁷³ εφόσον (α) συνίσταται παγίωση μίας προβληματικής

⁶⁷ ΕΔΔΑ, Μ.Σ.Σ. κατά Βελγίου και Ελλάδος, Αίτηση 30696/09, 21 Ιανουαρίου 2011, σκέψη 251.

⁶⁸ ECRE/ELENA, *Legal Note on access to legal aid in Europe*, Νοέμβριος 2017, 10, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/34rSUv6>, ECRE, *Information Note on the Asylum Procedures Directive*, Δεκέμβριος 2014, 26, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3b10Ju4>.

⁶⁹ Άρθρο 20, παρ. 3, δεύτερο εδάφιο Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

⁷⁰ Βλ. RSA, *Παρατηρήσεις επί του Σχεδίου Νόμου «Βελτίωση Μεταναστευτικής Νομοθεσίας»*, Απρίλιος 2020, 10-12, διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/3igNV5l>.

⁷¹ Άρθρο 20, παρ. 3, τρίτο εδάφιο Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου.

⁷² ECRE/ELENA, *Legal Note on access to legal aid in Europe*, Νοέμβριος 2017, 6.

⁷³ Μίνως Μουζουράκης, «Ο ορισμός της ασφαλούς τρίτης χώρας στη μεταρρύθμιση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου» (2018) 1 Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 11-17.

πρακτικής η οποία στερείται νομικού ερείσματος στη Σύμβαση της Γενεύης και επαρκούς ερμηνείας στις ενωσιακού δικαίου, (β) αντιβαίνει ρητά στη δέσμευση της ΕΕ προς μία δικαιότερη κατανομή της παγκόσμιας ευθύνης για την προτασία προσφύγων, ιδίως στο πλαίσιο της Διακήρυξης της Νέας Υόρκης της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 2016, (γ) υπονομεύει την εκπλήρωση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, όπως αυτοί διατυπώνονται στο αρ. 21 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), εφόσον επηρεάζει αρνητικά την αξιοπιστία της Ένωσης στις σχέσεις με τρίτες χώρες και δημιουργεί κινδύνους έκθεσης αυτής σε επιδιώξεις, όπως σημειώνεται σταθερά κατά τα τέσσερα χρόνια υλοποίησης της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας.⁷⁴ Τονίζεται δε, ότι υπό τις τρέχουσες συνθήκες της εν ισχύ αναστολής των επανεισδοχών βάσει της Κοινής Δήλωσης από τις 5 Μαρτίου 2020 για αόριστο χρονικό διάστημα,⁷⁵ παραβιάζεται συστηματικά από τις ελληνικές αρχές η υποχρέωση να εξετάσουν κατ'ουσία τις αιτήσεις ασύλου, λόγω άρνησης της τρίτης χώρας να επιτρέψει στον αιτούντα την είσοδο στο έδαφός της.⁷⁶

Παράλληλα, τα **αρ. 45, 46 και 50** της Πρότασης Κανονισμού διευρύνουν υπέρμετρα το πεδίο εφαρμογής της έννοιας της «ασφαλούς τρίτης χώρας» ως λόγου απαράδεκτου των αιτήσεων ασύλου, με τρόπο που παραβιάζει τα απαραίτητα εχέγγυα για τη χρήση τεκμηρίου απαράδεκτου στη διαδικασία ασύλου και υποβιβάζει τις ελάχιστες προδιαγραφές προστασίας στις τρίτες χώρες.

Μεθοδολογία

Κατ'εσφαλμένη νομοθέτηση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Πρόταση αναδιαμόρφωσης της Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου σε Κανονισμό όχι μόνο αποφεύγει την περαιτέρω εναρμόνιση των εθνικών διαδικασιών, αλλά δημιουργεί **ευρύτατη διακριτική ευχέρεια στα κράτη μέλη ως προς την εφαρμογή της έννοιας της «ασφαλούς τρίτης χώρας»**, εφόσον επιτρέπει τη χρήση της σε περιπτώσεις χωρών που περιλαμβάνονται σε ευρωπαϊκό κατάλογο ασφαλών τρίτων χωρών, πρόσθετων χωρών που καθορίζονται σε εθνικούς καταλόγους, ή ακόμη και χωρών εκτός ευρωπαϊκού ή εθνικού καταλόγου,⁷⁷ υπονομεύοντας την ασφάλεια δικαίου για τους αιτούντες και για τη διοίκηση.

Απαλείφεται δε η υποχρέωση των κρατών μελών, δυνάμει του ισχύοντος αρ. 38, παρ. 2, περ. β' της Οδηγίας, να θεσπίσουν **κανόνες μεθοδολογίας** για τα κριτήρια αξιολόγησης μίας χώρας ως ασφαλούς και τη διαδικασία με την οποία διεξάγεται η εξατομικευμένη εξέταση της συνδρομής ή μη των κριτηρίων στην περίπτωση του αιτούντος, η οποία, **σύμφωνα με την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση** για τη χρήση της έννοιας ως λόγου απαράδεκτου.⁷⁸ Κατά ορθή ερμηνεία της κρίσης του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *LH* και *FMS*, σε συνδυασμό

⁷⁴ Γιώτα Μασουρίδου, «Η «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας» και οι συνακόλουθες διαδικασίες ασύλου στα νησιά του Αιγαίου. Είναι η Τουρκία ασφαλής τρίτη χώρα για τους Σύρους πρόσφυγες σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο;» (2020) 2 ΔιΔικ 227-234.

⁷⁵ Γιώτα Μασουρίδου, «Η «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας» και οι συνακόλουθες διαδικασίες ασύλου στα νησιά του Αιγαίου. Είναι η Τουρκία ασφαλής τρίτη χώρα για τους Σύρους πρόσφυγες σύμφωνα με το ενωσιακό δίκαιο;» (2020) 2 ΔιΔικ 227-234.

⁷⁶ Άρθρο 38, παρ. 4 Οδηγίας για τις διαδικασίες ασύλου, Άρθρο 86, παρ. 5 Ν 4636/2019.

⁷⁷ Άρθρο 45, παρ. 2 Προτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁷⁸ ΔΕΕ, C-564/18 *LH* κατά *Bevándorlási és Menekültügyi Hivatal*, 19 Μαρτίου 2020, σκ. 48, C-924/19 και C-925/19 *FMS*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 158.

με τις σκέψεις που διατυπώνονται στην Α κατά *Migrationsverket* και παρατίθενται ανωτέρω ως προς την υποχρέωση των κρατών μελών να θεσπίζουν και να τηρούν το σύνολο του δικονομικού πλαισίου για τη χρήση τεκμηρίων στη διαδικασία ασύλου, στη μεθοδολογία για την «ασφαλή τρίτη χώρα» θα πρέπει να αναγράφεται πλήρως το διαδικαστικό πλαίσιο και τα βήματα τα οποία καλείται να ακολουθεί η αποφαινόμενη αρχή για να κρίνει κατά πόσο το σύστημα ασύλου και η πρακτική της τρίτης χώρας πληρούν τα κριτήρια του ενωσιακού δικαίου σε γενικό επίπεδο και στην ατομική περίπτωση του αιτούντος. Οι κανόνες μεθοδολογίας περιλαμβάνουν, επίσης, τις αξιόπιστες πηγές πληροφοριών στις οποίες θα πρέπει να στηρίζεται η κρίση της αποφαινόμενης αρχής ως προς την εφαρμογή των κριτηρίων της «ασφαλούς τρίτης χώρας» στην ατομική περίπτωση του αιτούντος, στις οποίες πρέπει να περιλαμβάνονται οι εκθέσεις αξιόπιστων οργανώσεων προάσπισης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σχετικά με την κατάσταση των αιτούντων άσυλο στην τρίτη χώρα, σε συμφωνία με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).⁷⁹

Κριτήρια ασφαλείας και συνδέσμου

Το **αρ. 45, παρ. 1, περ. ε'** της Πρότασης Κανονισμού, εμφανώς εμπνευσμένη από το νομοθετικό πλαίσιο διεθνούς και προσωρινής προστασίας της Τουρκίας, υποβαθμίζει το ελάχιστο επίπεδο χορηγούμενης από την τρίτη χώρα προστασίας σε προστασία «σύμφωνα με τις ουσιαστικές προδιαγραφές της Σύμβασης της Γενεύης, ή επαρκούς προστασίας... κατά περίπτωση». Ωστόσο, ουδόλως προκύπτει διαχωρισμός μεταξύ ουσιαστικών και μη ουσιαστικών προδιαγραφών της Σύμβασης, βάσει του οποίου θα ήταν επιτρεπτή μία επιλεκτική ερμηνεία των διατάξεων της στην εφαρμογή του Κανονισμού, η οποία, κατά το αρ. 78, παρ. 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), υποχρεωτικά συνάδει με τη εν λόγω Σύμβαση.⁸⁰

Όσον αφορά τα κριτήρια για την εξέταση της ύπαρξης συνδέσμου μεταξύ του αιτούντος και της τρίτης χώρας, βάσει του οποίου η επιστροφή σε αυτή θα ήταν εύλογη, η Πρόταση Κανονισμού προβλέπει ότι η διέλευση μπορεί, σε συνδυασμό με την εγγύτητα της τρίτης χώρας με τη χώρα καταγωγής του αιτούντος, να στοιχειοθετεί τέτοιο σύνδεσμο,⁸¹ σε ευθεία αντίθεση με την πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ, σύμφωνα με την οποία η διέλευση από το έδαφος τρίτης χώρας δεν μπορεί, αφεαυτής, να αποτελεί βάσιμο κριτήριο για την ύπαρξη συνδέσμου του αιτούντος με αυτή.⁸²

⁷⁹ ΕΔΔΑ, *Ilias και Ahmed κατά Ουγγαρίας* [Ευρεία Σύνθεση], Αίτηση 47287/15, 21 Νοεμβρίου 2019, σκ. 99, 235.

⁸⁰ Μίνως Μουζουράκης, «Ο ορισμός της ασφαλούς τρίτης χώρας στη μεταρρύθμιση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου» (2018) 1 Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 11-17.

⁸¹ Άρθρο 45, παρ. 3, περ. α' Πρωτ. Κανονισμού για τις διαδικασίες ασύλου.

⁸² ΔΕΕ, C-564/18 *LH*, 19 Μαρτίου 2020, σκ. 45-50, C-924/19 και C-925/19 *FMS*, 14 Μαΐου 2020, σκ. 158-159.

Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA)

Ευστρατίου Αργέντη 7

82100 Χίος, Ελλάδα

+30 22711 03721

info@rsaegean.org

<http://rsaegean.org/>